

ESZMÉK

Pesti por és sár¹

(Részlet)

SZÉCHENYI ISTVÁN

Szabályi: A belső elosztás helyes voltát közelebből az határozza el, hogy aránylag kevés számú teremben mindennap legsürgetőbb szükségünk kívül az élhető élet legfőbb kellemeit felleljük, és hogy aránylag kevés számú cseléd végezhesse ház körüli szolgálatait.

Sokszor két, három annyi teremben nem találhatik mindazon otthonság s kényelem, mely néha egy, de jól elrendezett s csak néhány teremű laknak sajátja. Valamint továbbá alig hihető, mily befolyása van célirányos beelrendelésnek a könnyebb vagy nehezebb házi szolgálatra.

Legáltalánosb vonzatokban e két célnak elérhetésére számtalan tapasztalások által kifejelett s eligazult következő szabályok vezetnek:

¹ Széchenyi István: *Pesti por és sár*. Pest: Heckenast, 1866 [2. kiad.] 50–54. old. A jelen közlés során a Fenyő Ervin-féle kritikainak tekinthető kiadástól [Budapest, Balassi Kiadó, 1995.] eltérően ezt a szöveget használtuk, tekintve, hogy annak megjelenéséig az olvasó közönség csak ezt ismerhette és használhatta. A helyesírásbeli eltéréseket (rövid/hosszú ékezetes magánhangzó, „cz” stb. cseréje – természetesen – javítottuk.

Éjjeli, nappali s ebédlőterem, mennyire lehet, el legyen egymástól szakítva, és mégis oly kényelmes összefüggésben, hogy egyikből másikba minden alkalmatlanság s egybenütközés nélkül lehessen jutni. Egybeütközés nélkül; mire az említett külön célú termek elrendelésében, a házi szolgálatra nézve, fő figyelemmel lenni kellett.

Most az ebédlő rendszerint a lak közepén van, s némi tekintetben a nappali terem vagy termek előszobáját is alkotja. Mi okból számos összeütközés unalmait eszközli elkerülhetlenül s öröklég, s az ebéd szagát, mely hozzá igen illik, kénytelenül oda is terjeszti, hová az éppen nem illik, s hol az mindenkinek felesleges, a jóllakottaknak pedig valódi csömör-bűz. S ha az utolján jött vendég – kire közszellemű házigazda, ki a többségnek hódol, most többé soha nem vár – nem is ütközik egybe a leves-medencével s ilyességekkel, hihető s meg is bocsátható, ha ebéd után, midőn az ebédlőt csak szaporán előszobára vagy nappali teremre átvetkeztetni kell, a nyakra-főrei munkában sok török, sok csorbul, s hiányos elrendelés végett a cselédség azon munkát szaporán s rosszul tán nagy terhére kénytelen végezni, melyre később elég ideje volna, s így azt mind magának, mind a látogató vendégeknek legnagyobb alkalmára későbbre hagyhatná – ha t.i. kellőleg el volna szakítva nappali termektől az ebédlő.

Az éjjeliekkel szintűgy van; s midőn ha ezek célirányosan elszakítva a többiektől célirányosan elszakítvák, jó lég s tökéletes rend s csinosság létezik bennük, s könnyen is létezhet; az egy sínóron függő s más termekkel elegyes háló-szobákban – melyeket kellőleg elrendelni a cselédségnek öröki egybenütközés nélkül sem ideje, sem alkalmá nem volt és soha nem is lehet – éppen azon ebéd-, társasági sokadalom- s világtástól elrontott lég uralkodik mely az egész szobasorban, s a háziúr vendégeivel együtt, házának szép architektúrája, tán tömött pénzesládája stb. dacára azon kellemnek, azon lehető legnagyobb kincsnek – a megbeszülhetetlen tiszta levegőnek – sincs birtokában, mellyel minden pásztor sőt minden koldus is bőven él!

S eldöntött dolog, hogy hát² jól elrendelt terem több lakhatási kellemmel bír, mint nyolc tán tíz éppen olyan nagyságú, de egy soron függő; s hogy egy cseléd könnyebben végezheti az első körül szolgálatát, mint a kettő az agg, de minden józan ok nélküli szokás szerint elrendeltekben.

Nem létezik hon, mely falusi lakházok körül több tapasztalással bírna, mint Anglia; s természetes, mert ott nagy és kicsi – ha csak telik tőle – közízlés s -nézet szerinti hajlandóságból mindig a falun lakik inkább, mint városban, hová rendszerint csak kénytelenségből szorul. S ott ezen divat – mely nemcsak némi gyakorlati, felette hasznos tudásnak, de azon ismere-

2 Fenyő kiadásában ez „6”, ami pontosabb értelmezést ad a szövegnek.

res angol függetlenségnek is ha nem éppen kútfeje, legalább bölcsője – már felette régi, s ekképp számtalan s minden oldalú alkalmat nyújtott „a lakási kellemek” gyakorlati kitapogatóására, azoknak tisztára rostálására s végképp oly kifejtésére, hogy ott minden lak, bármi különböző legyen is egyik a másiktul – bizonyos fő vonásokban mégis egészen hasonló, vagy világosabban mondva: „Belső elrendelésében ott minden lak csak egy s ugyanazon szisztémának viszi bélyegét.”

Kapu bármi tágas építményt szinte soha nem szel ketté. Nagyobb telepítvényeknél – établissement – épülethez ragasztott kapu van, kisebb lakoknál pedig kinyúló fedél, a kocsikat vagy inkább a kocsiba szállókat esőtül oltalmazó. Mi, igaz – de csak ez utolsóknál –, céljának teljesen nem felel meg, mert főképp szeles időkből kocsiba vagy kocsiból szálló bizony egy kissé megázik; de viszont meg nem rontja az egész építménynek földszinti sorát, mint a kontinensen szinte mindenütt, hol – jelesen is kis lakoknál – a kocsikapu iszonyú légvonást okozása, fűthetlensége s így az egész ház eldarabolása következtetésében százszorta nagyobb súlyú rossz, mint azon kellemetlenség, mely kocsikapu nem létéből ered. S ez – egy kis számolás után –, úgy hiszem, világos: Gyalognak nem kell kapu, mert ha eső esik, s nincs ernyője, mindegy, akárhol is ázik meg, ház ajtaja mellett kibukkanás közt-e vagy künn, s ekképp egy kapu miatt egy háznak legtöbb, lehet mondani, „minden kényelme” azon egy alkalom megvásárlása végett áldoztatik fel, hogy be- és kikocsizáskor néhány csepp víz ne érje a be- és kiindulókat. S midőn rendszerint csak esőnél ázhatni meg, örökké pedig nem esik, nem volna nehéz kiszámolni, a legtöbbet kikocsikázók is hány napi légvonattal, hideggel, porral s minden józanabb belrendelés tökéletes megsemmisítésével fizetik meg azon néhány pillanat kellemesb voltát, midőn éppen esőkor kocsiba és kocsiból szállnak.